

Δέκα χρόνια κομμάτια

Τον περασμένο Φλεβάρη παρακολούθησα μια θεατρική παράσταση το κεντρικό θέμα της οποίας ήταν το συλλογικό αίσθημα ματαίωσης μιας πολιτικής γενιάς. Παρά την τρυφερότητα και τη δραματουργική επάρκεια με την οποία προσέγγισαν οι δημιουργοί και οι συντελεστές/στριες του έργου το θέμα, σε όλη τη διάρκεια της παράστασης δεν κατάφερα ούτε μια φορά έστω και λίγο να συγκινηθώ. Ίσως, η έννοια της ματαιωμένης και συνεπώς αποσυρμένης (ή προς απόσυρση) από την πολιτική γενιάς, να είναι τόσο οικεία ή ακόμη χειρότερα κοινότοπη στην εγχώρια συλλογική αφήγηση της Αριστεράς που πλέον δεν προκαλεί ούτε αυτή τη συναισθηματική φόρτιση και τη νοσταλγία που ίσως να τροφοδοτούσε την επιθυμία για επανάληψη και αναβίωση.

Από τη γενιά του 1-1-4, τη γενιά του Πολυτεχνείου ή ακόμη και τη γενιά που πολιτικοποιήθηκε και

συγκροτήθηκε μέσα στους αγώνες ενάντια στη λιτότητα της προηγούμενης μεγάλης δεκαετίας, υπάρχει κάποια αφήγηση που ανάλογα με το μέγεθος των ιστορικών και κοινωνικών διεργασιών στην οποία κάθε γενιά αναφέρεται και των συλλογικών της επιτευγμάτων, υπάρχει μια αφήγηση για τους λόγους για τους οποίους αυτή η γενιά τελικά αποσύρθηκε πληγωμένη από την πολιτική.

Τί απέγιναν όλα αυτά τα τάγματα «των αιωρούμενων πλατωνικών συζητητών και συζητητριών»; . Φταίνε μήπως η φυσικοποιημένη αποδοχή της αδυναμίας αλλαγής των κυρίαρχων οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων, η ιστορικότητα των θεσμικών λειτουργιών και των θεσμών, η μεταφυσική της μεθόδου του μαρξισμού και η δυσπρόσιτη αφαίρεση ή μήπως η υλικότητα των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων και η καθημερινή ζωή;

Η Αριστερά μετά την 19^η Αυγούστου του 2015

Έκανε η Αριστερά μετά το 2015 αυτό που λένε οι πρωταγωνιστές της ταινίας του Ρομάν Γκουπίλ «Πεθαίνοντας στα τριάντα» – πραγματικοί μάρτυρες της ζωής του Μισέλ Ρενακατί – τα ίδια που συνηθίζουν να κάνουν οι άνθρωποι της αριστεράς χωρίς να αναστοχαστούν για τις κατακλυσμαίεις συνέπειες της εισβολής του λαϊκού παράγοντα στο πεδίο της πολιτικής αλλά και του πολιτικού συμβιβασμού που ακολούθησε αυτής; Κι εδώ ίσως να ήταν δίκαιο να ειπωθεί ότι έκαναν κάτι παραπάνω από αυτό ή ότι τουλάχιστον το προσπάθησαν.

Από το 2015 ξεκίνησε μια επίμονη κοπιώδης προσπάθεια διαλόγου και πολιτικής ανασύνθεσης και συνεργασίας μεταξύ δυνάμεων που σε κάποιες περιπτώσεις δεν είχαν συναντηθεί ή συνεργαστεί ποτέ προηγουμένως. Σε λίγες, αλλά όχι ήσσονος σημασίας περιπτώσεις αυτή η προσπάθεια αποτυπώθηκε σε πολιτικά εγχειρήματα, ενώ ταυτόχρονα αναβαθμίστηκε ουσιαστικά η σχέση της Αριστεράς με τα κινήματα της προηγούμενης περιόδου.

Ας μην επιμένουμε να αναπαριστούμε τη δεκαετία που προηγήθηκε ως «σιωπηρή»- γιατί μόνο τέτοια δεν ήταν. Η συμφωνία Ε.Ε. – Τουρκίας τροφοδότησε ένα διεθνιστικό ριζοσπαστικό κίνημα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστριών και των προσφύγων που έφερε στο προσκήνιο ριζοσπαστικές πολιτικές ιδέες και μαζί πρακτικές και ρεπερτόρια δράσεις (από την αλληλεγγύη, τις καταλήψεις στέγης, τις ακτιβιστικές μορφές διάσωσης των προσφύγων, τους αγώνες για τη νομική τους δικαίωση απέναντι στο κράτος και στους θεσμούς που υλοποιούν την αντιμεταναστευτική πολιτική). Στοιχεία αυτής της διεθνιστικής κουλτούρας αποτυπώθηκαν και στην έκφραση του αντιπολεμικού κινήματος και του κινήματος αλληλεγγύης στο λαό της Παλαιστίνης. Αντίστοιχα, σε όλη την περίοδο αναφοράς συνέβησαν αρκετοί σημαντικοί αγώνες για τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα απέναντι σε ένα διαρκώς αυταρχικοποιούμενο και κατασταλτικό κράτος. Οι αγώνες αυτοί απέκτησαν σε κάποιες περιπτώσεις έναν σημαντικό βαθμό κοινωνικής γείωσης αποδεικνύοντας – σε πείσμα της συστημικής προπαγάνδας- ότι δεν υπάρχουν μειοψηφικά θέματα για την αγωνιζόμενη κοινωνία. Το νέο φεμινιστικό και Λοακκι+ κίνημα που αναδείχθηκε μέσα στην τελευταία δεκαετία, βαθύτατα πολιτικοποιημένο, δομικά διαφοροποιημένο από τους κρατικούς «φεμινισμούς», αντικαπιταλιστικό, αντιρατσιστικό και με επίδραση σε πλατιά και διευρυμένα στρώματα της

κοινωνίας και ιδιαίτερα στη νεολαία. Και βέβαια, οι σημαντικοί εργατικοί αγώνες, αλλά το κίνημα και οι αγώνες για την υπεράσπιση της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής φροντίδας, απέναντι σε μια ωμή και χωρίς προσχήματα πολιτική που αποβλέπει στην ιδιωτικοποίηση και τη διάλυση τους. Όπως και το μεγάλο φοιτητικό κίνημα του 2024 ενάντια στην ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων- το οποίο μάλιστα αντιμετωπίστηκε με σκληρή καταστολή-, που απέδειξε πως το δημόσιο πανεπιστήμιο παραμένει ένα από τα πιο ζωντανά κύτταρα για την οργάνωση των συλλογικών αντιστάσεων.

Σε όλα αυτά τα κινήματα, η αριστερά συμμετείχε ενεργά και χωρίς δισταγμούς ή διάθεση εργαλειοποίησης. Με άλλα λόγια, η ριζοσπαστική παρακαταθήκη των αγώνων ενάντια στη λιτότητα όχι μόνο επέζησε, αλλά σε μεγάλο βαθμό αποτύπωσε και μια νέα μορφή συλλογικής πολιτικής ωριμότητας αναφορικά με τη σχέση των κοινωνικών διεκδικήσεων και των πολιτικών αιτημάτων, και με άλλα λόγια αναφορικά με τη σχέση του κοινωνικού με το πολιτικό.

«Να ενωθεί όλη η αριστερά ενάντια στην κυβέρνηση;»

Βεβαίως, η δεκαετία που προηγήθηκε χαρακτηρίστηκε επίσης και από την αδιαμφισβήτητη αποτυχία της Αριστεράς να οικοδομήσει μια επαρκώς πειστική απάντηση για την κοινωνία απέναντι στην τοξική θετικότητα του νεοφιλελευθερισμού. Η αποσπασματικότητα και ο εφήμερος χαρακτήρας διάφορων πρωτοβουλιών και εγχειρημάτων, η έλλειψη τόλμης, ο κατακερματισμός έχουν λειτουργήσει υπονομευτικά για πολλές ελπιδοφόρες προσπάθειες σε διάφορα πεδία της πολιτικής πάλης, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγούν ακόμη και στην απόσυρση από το πεδίο της δοκιμής των ιδεών και των πολιτικών πρακτικών.

Οι διαρκείς εσωτερικές κρίσεις, οι τάσεις διάλυσης ενωτικών εγχειρημάτων που με κόπο προηγουμένως έχουν διαμορφωθεί, όταν προκύπτουν διαφωνίες σε θέματα μεθοδολογίας και τακτικής αποτελούν δείκτες μιας μεγάλης ανασφάλειας και έλλειψης συλλογικής αυτοπεποίθησης που εμποδίζει και υπονομεύει συλλογικές προσπάθειες και σχέδια να αποκτήσουν ουσιαστική κοινωνική γείωση.

Οι πολιτικές διαφωνίες έχουν ιστορικότητα που τεκμηριώνουν οριοθετήσεις και διαγράφουν το πεδίο των δυνατοτήτων. Πέρα όμως από την ιστορική πλέον τομή του μνημονίου υπάρχει και μια πιο ουσιαστική διαφοροποίηση που σχετίζεται με την πολιτική αντίληψη, τη μεθοδολογία και τους στόχους που διαμόρφωσαν όλες οι δυνάμεις της Αριστεράς που εναντιώθηκαν στο μνημόνιο του ΣΥΡΙΖΑ. Στα παραπάνω προστίθενται και η θεωρητικοποίηση μιας ενημερωμένης πολιτικής στάσης της Αριστεράς απέναντι στους θεσμούς και τις λειτουργίες της Ε.Ε., η οποία σε μεγάλο βαθμό καθορίστηκε και από την εμπειρία του ΣΥΡΙΖΑ και της ματαίωσης του αποτελέσματος του ελληνικού δημοψηφίσματος του 2015. Κι εδώ υπάρχει κι ένα άλλο σημείο, που πιθανότατα ακόμη στελέχη της Νέας Αριστεράς ή ακόμη και του ΣΥΡΙΖΑ δυσκολεύονται μέχρι σήμερα να κατανοήσουν: υπάρχει μια βαθιά πολιτική μετατόπιση – που αφορά μεταξύ άλλων κι ένα σημαντικό μέρος του πολιτικού και κινηματικού δυναμικού που συμμετείχε στους αγώνες ενάντια στη λιτότητα και που υποστήριξε την πολιτική τους έκφραση από τον ΣΥΡΙΖΑ- σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία για την οικοδόμηση συμμαχιών

και πολιτικών σχεδίων.

Το ζητούμενο επομένως δε μπορεί να είναι η επανάληψη του σχεδίου του ΣΥΡΙΖΑ, ούτε όμως και η εστίαση σε ανεπαρκείς ερμηνείες και θεωρητικοποιήσεις σχετικά με τη συνταγή που «έφτιαξε» τη σύντομη επικράτηση του 2015. Μερικές φορές μάλιστα τέτοιες ερμηνείες περί ιδανικών συνταγών παρουσιάζουν ως ισχυρά στοιχεία αυτά που ήταν για παράδειγμα τα αδύναμα του: λχ. σχετικά με το αν ο ΣΥΡΙΖΑ είχε οικοδομήσει σχέσεις στο κοινωνικό πεδίο και στους εργασιακούς χώρους - αυτό όχι μόνο δεν ήταν το ισχυρό του χαρτί αλλά όπως αποδείχθηκε μία από τις βασικές του αδυναμίες- παρά το ότι πράγματι πέτυχε να συνδεθεί και να εκφράσει πολιτικά μέρος των αιτημάτων που αναδείχθηκαν μέσα από το κίνημα ενάντια στην πολιτική της λιτότητας. Υπάρχουν κι άλλα που θα μπορούσαν να αναφερθούν και που σε σημαντικό βαθμό έχουν συζητηθεί, ωστόσο εν προκειμένω το κρίσιμο είναι ότι η αποτίμηση της εμπειρίας του ΣΥΡΙΖΑ σε σχέση με την Αριστερά γύρω από την έννοια της «συνταγής» - πετυχημένης ή λιγότερο- έχει σε κάποιες περιπτώσεις εγκλωβίσει ή περιορίσει τον διάλογο στην Αριστερά σε κάποια στερεότυπα. Ένα από αυτά είναι και η ταύτιση της πρόθεση οικοδόμησης συμμαχιών για συμμετοχή και παρέμβαση στις εκλογές με τον κυβερνητισμό, την ίδια στιγμή που μπορεί για παράδειγμα να θεωρείται λογικό στο εσωτερικό μικρών πολιτικών οργανώσεων της Αριστεράς να συζητιέται το περίπλοκο και ιστορικά σημαντικό ζήτημα του μεταβατικού προγράμματος, σα να υπάρχει μια τεράστια αδυναμία συσχέτισης της κατάστασης της συγκυρίας με τους άμεσους στόχους που πρέπει να τεθούν.

Για τη γεφύρωση του ιδεολογικού με το πολιτικό

Τα εγχειρήματα πολιτικών ανασυνθέσεων από το 2015 ανέδειξαν μεταξύ άλλων μια μεγάλη διάσταση μεταξύ του ιδεολογικού και πολιτικού επιπέδου. Η έγνοια για την αναγκαία ανανέωση και καθιέρωση νέων ιδεολογικών ρευμάτων έφερε και μια επικράτηση του ιδεολογικού σε κάποιες περιπτώσεις σε βάρος της ανάπτυξης της πολιτικής στοχοθεσίας και στρατηγικής. Το τελευταίο είχε αποτέλεσμα όχι μόνο οι ιδέες να μη δοκιμάζονται στο πεδίο της πολιτικής πάλης, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις έφερε τον φυσιογνωμισμό και την περιχαράκωση σε περιγραφικές και μερικές πολιτικές ταυτότητες παρά τις κατά γενική ομολογία καλές προσθέσεις - (καλές προθέσεις για την υπέρβαση ανισοτήτων, σεξισμού ή άλλων μορφών ιεραρχιών που επιβιώνουν στις συλλογικές λειτουργίες)-. Επιπλέον, η αποδυναμωμένη θεωρητική συζήτηση και η απουσία σύνδεσης με τον σύγχρονο διεθνή μαρξιστικό διάλογο για όλα τα πεδία πάλης - από την πολιτική οικολογία μέχρι τον μαρξιστικό φεμινισμό και την κουηρ αντι-αποικιακή θεωρία- ενισχύει τα θεωρητικά και πολιτικά αδιέξοδα. Μέρος αυτής της αδυναμίας υπήρξε και η ανάδειξη - με τη θεωρητικοποίηση της- της διάστασης μεταξύ ανασυνθετικών διεργασιών και πολιτικής των μετώπων. Πώς όμως τεκμηριώνεται ότι πρόκειται για δύο αλληλοαποκλειόμενες διαδικασίες; Επιπλέον, και πιο σημαντικά από τότε η σύμπραξη-συνεργασία πολιτικών ρευμάτων ισοδυναμεί με την πολιτική-ιδεολογική τους ταύτιση ή ακόμη και συγχώνευση;

Μια άλλη παράπλευρη συνέπεια της καθιέρωσης αυτής της διάκρισης μεταξύ ιδεολογικού και πολιτικού είναι η περιγραφή της πολιτικής παρέμβασης ως μιας διαδικασίας που ξεκινά από το

τοπικό/μερικό επίπεδο και αδιαμεσολάβητα και γραμμικά οδηγεί σε κάποια μορφή κεντρικής πολιτικής έκφρασης. Η παραγωγική αυτή αντίληψη εκτός του ότι είναι μονοθεματική και μάλλον δύσκολα τεκμηριώνεται από την ιστορική εμπειρία αποτελεί επίσης συχνά πηγή εσωκομματικών διαφωνιών αλλά ακόμη χειρότερα και γκρίνιας σχετικά με εκείνα τα μέλη που μόνο «τρέχουν» και εκείνα που μόνο «σκέφτονται» τα κεντρικό-πολιτικά σχέδια αγνοώντας ή υποβαθμίζοντας την παρέμβαση στους κοινωνικούς τους χώρους. Εκτός του ότι αυτές οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις τροφοδοτούν με ένταση και επηρεάζουν αρνητικά τις συντροφικές σχέσεις στο εσωτερικό των πολιτικών συλλογικοτήτων, εμποδίζουν πραγματικά κάθε προσπάθεια για δημιουργική σύνθεση θέσεων, διαθεσιμότητων και ιδεών στην κατεύθυνση μιας πιο αποτελεσματικής πολιτικής πρακτικής. Επιπλέον, τελικά ποιοί/ες όντως δεν αναγνωρίζουν την κρισιμότητα και δεν υπερασπίζονται την πολιτική δουλειά που γίνεται σε χώρους όπως το δημόσιο νοσοκομείο ή το σχολείο;

«Αν δεν καώ εγώ... αν δεν καούμε εμείς»

Προφανώς μιλώντας για όλα τα παραπάνω, δε μπορούμε ούτε για μια στιγμή να σταματάμε παραγνωρίζουμε τις αδυναμίες μας στην πολιτική πρακτική, τη δομική καχυποψία, την έλλειψη εμπιστοσύνης και σημαντικότερα τη γραφειοκρατικοποίηση των πολιτικών λειτουργιών. Εξάλλου, ο όψιμος φορμαλισμός των οργανώσεων της Αριστεράς λειτουργεί τις περισσότερες φορές ως ένα πρόσχημα ή απλά ως δικαιολογία για την αμηχανία απέναντι στην ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών. Πολλές φορές λέμε πως θέλουμε να «υπερβούμε τον εαυτό μας» αλλά εν τέλει δε το πράττουμε. Από την άλλη πλευρά, ούτε η γενικόλογη κοινοτοπία της αναζήτησης του «νέου» μας έχει δώσει μέχρι στιγμής κάποια ικανοποιητική απάντηση, καθώς συχνά καταλήγει σε σχετικοποίηση και παραγνώρισης της ιστορικότητας των διεργασιών και των πολιτικών εμπειριών.

Η αυτοκριτική είναι αναγκαία, όμως αναγκαία είναι και η αναπτέρωση του συλλογικού φρονήματος.

Η λαϊκή αυτοπεποίθηση που εμφανίστηκε στις συγκεντρώσεις της 28^{ης} Φεβρουαρίου και η πρώτη σημαίνουσα αποσταθεροποίηση της κυβέρνησης που ακολούθησε, τροφοδότησε έναν διάλογο γύρω από την έννοια του «πολιτικού κενού» στην αριστερά, που παρά το ότι είναι αποσπασματική, δείχνει τουλάχιστον μια πρώτη αναγνώριση της ανάγκης για ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης πολιτικής στόχευσης. Εξάλλου, πάνω σε αυτή τη συναντίληψη για ενότητα στη δράση, αλλά και συνδιαμόρφωση στην πολιτική προχώρησαν αρκετές από τις ανασυνθετικές προσπάθειες της προηγούμενης περιόδου. Στη βάση αυτή δημιουργήθηκε και μια πλατιά κοινότητα αγωνιστών και αγωνιστριών που συμμερίζονταν μια τέτοια έγνοια ή ακόμη και μια κοινωνικά χρήσιμη φιλοδοξία.

Σε ένα κείμενο που για πολλές και πολλούς υπήρξε ορόσημο το καλοκαίρι του 2015 «Με έναν λυγμό: Ο κοινός μας ού-τοπος απέναντι στη μνημονιακή δυστυχία» ([Το Περιοδικό, 25.07.2015](#)) η Ειρήνη Γαϊτάνου και ο Κώστας Γούσης σημείωναν σχετικά με τα νέα συλλογικά αγωνιστικά καθήκοντα που έθετε η συγκυρία του συμβιβασμού του ΣΥΡΙΖΑ: «It's the end of the left as we know it. Είμαστε σε μια οριακή στιγμή που η γενιά της δικής μας πολιτικοποίησης δεν μπορεί να σωπάσει, δεν μπορεί να παραιτηθεί ή να παραδοθεί στην εσωστρέφεια και την αορατότητα. Επομένως, η γενιά μας καλείται να σηκώσει από κοινού το βάρος μιας θετικής υπέρβασης της ήττας».

Μια δεκαετία αργότερα, ας αποτιμήσουμε με θάρρος τί έκανε αυτή η γενιά, αλλά κυριότερα ας σκεφτούμε τί άλλο μπορεί να κάνει μαζί με τις υπόλοιπες γενιές που συνυπάρχουν στην αριστερά και που δε θέλουν να ματαιώνονται. «Η πολιτική στράτευση στην αριστερά είναι το αντίθετο του θλιβερού πάθους. Είναι μια εμπειρία χαράς παρά τις επιμέρους δύσκολες στιγμές της» σημειώνει ο Ντανιέλ Μπενσαίντ στο συναρπαστικό ημερολόγιο της ανυπόμονης ζωής του. Με την ανακουφιστική αυτή σκέψη και με την επίγνωση ότι το «εμείς» δεν είναι ένα άθροισμα «εγώ» να εργαστούμε για την αποκατάσταση της κοινότητας του αγώνα και να γινά να οικοδομήσουμε τις συμμαχίες, τα μέτωπα, τη διεθνιστική αλληλεγγύη και τις διεργασίες για τη μαζική πολιτική παρέμβαση.

Σημειώσεις

Από το πλέον γνωστό ποίημα του Άλεν Γκίνσμπεργκ.

«Η μεταφυσική της μεθόδου πρέπει να εννοηθεί κυριολεκτικά. Κατά τη μετάβαση από το αδημοσίευτο και ημιτελές χειρόγραφο του 1845, που ονομάστηκε Γερμανική ιδεολογία, στο Κεφάλαιο, ο Μαρξ εγκαταλείπει μια αντιμεταφυσική στάση όπου κυριαρχεί ο νομιναλισμός και προκρίνει μια ρεαλιστική στάση, σύμφωνα με την οποία η μεταφυσική θεμελίωση της μεθόδου της αφαίρεσης είναι απαραίτητη για την κατοχύρωση της αξιοπιστίας της ως επιστημονικού εργαλείου αποκάλυψης τη πραγματικότητας πίσω από τα φαινόμενα.»

Καρλ Μαρξ, «Η μεταφυσική της μεθόδου», 23.05.2022, Από την πρόσκληση στην παρουσίαση του όμοτιτλου βιβλίου του Στάθη Ψύλλου, Η Ναυτεμπόρική, διαθέσιμο εδώ

<https://www.naftemporiki.gr/culture/1333532/karl-marx-i-metafysiki-tis-methodou/>

Πρόκειται για την ημερομηνία κατά την οποία ξεκίνησε να εφαρμόζεται τυπικά Το Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα μετά τον συμβιβασμό της κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ.

Ακόμη κι αν το τελευταίο σε κάποιες στιγμές δε φάνηκε αντίστοιχο της συγκυρίας.

Προς αποφυγή παρεξηγήσεων το ερώτημα είναι ρητορικό.

Απαγωγική για την ακρίβεια.

Παλιότερα με κάποιους συντρόφους και συντρόφισσες τους αγαπήσαμε αυτούς τους στίχους για την κατάφαση που φέρνουν μέσα από τη διπλή τους άρνηση.

D. Bensaid, *An impatient life: a memoir*, foreword: Tariq Ali, Verso, 2013

Βλ. Lucien Goldman

Η φωτογραφία που συνοδεύει τη δημοσίευση προέρχεται από το φιλμ μικρού μήκους

[***l'autre facon d'être une banque \(1976\)***](#)